

Η Άσκηση των Αρετών (Χριστόφορος Παπαδόπουλος, Θεολόγος)

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Οι άγιοι χαρακτηρίζονται για την ασκητική και ενάρετη ζωή τους. Εξαιρούνται βέβαια οι Μάρτυρες, οι οποίοι δεν έζησαν οσιακό βίο, αλλά μαρτύρησαν σύντομα αφότου πίστεψαν στον Χριστό. Εμείς θα ασχοληθούμε με τους αγίους που έζησαν με άσκηση και αγώνα για τις αρετές, όπως παρουσιάζονται στην νηπτική και φιλοκαλική παράδοση.

Στην χριστιανική ζωή, εκτός από τα τρία στάδια πνευματικής τελείωσης των δούλων, των μισθωτών και των υιών ή ελευθέρων, υπάρχουν και τρία στάδια πνευματικής ανάβασης: α) η κάθαρση, β) ο φωτισμός και γ) η τελείωση ή θέωση. Η μετάβαση απ' την ετερονομία στην αυτονομία πραγματοποιείται μέσα σ' αυτά τα στάδια. Γι αυτό το λόγο υπάρχει η άσκηση, η οποία είναι ένας τρόπος μετάβασης από την ετερονομία των παθών και της αμαρτίας στην ελευθερία του Πνεύματος μέσω της απόκτησης των αρετών. Θα λέγαμε με συντομία ότι μέσω της ασκήσεως, ο άνθρωπος, καθαρίζεται απ' τους εμπαθείς λογισμούς και τα πάθη, φωτίζεται ο νους του σε σημείο ώστε να γνωρίζει τους λόγους των όντων και μέσω αυτών να γνωρίσει τον εαυτό του και τον Λόγο του Θεού και τέλος,

τελειώνεται μέσα στην χάρη του Αγίου Πνεύματος και ενώνεται με τον Θεό.

Η άσκηση έγκειται στην εφαρμογή του θελήματος του Θεού. Αναφέραμε ότι αληθινή ηθικότητα, επομένως και αυτονομία, υπάρχει όταν διασώζεται το αυθεντικό είναι του ανθρώπου και καθώς το θελημα του Θεού ανταποκρίνεται στην βαθύτερη φύση του πρώτου και αντιστοιχεί στο αυθεντικό είναι του [279], ο άνθρωπος που το εφαρμόζει, αποκαθιστά εντός του την κατά φύση κατάσταση του είναι του και καταξιώνει τον σκοπό της υπάρξεώς του. Δεν πρέπει να θεωρείται ως μία εφαρμογή γενικών κανόνων και απρόσωπων επιταγών όπως η φιλοσοφική. Δεν εκφράζει δηλαδή ένα σύστημα αρετών, αλλά είναι ένα προσωπικό γεγονός, γιατί η αρετές πηγάζουν από μία προσωπική ύπαρξη (τρισυπόστατη για την ακρίβεια), τον Θεό. Αυτός είναι η πηγή των αρετών, γι αυτό οι αρετές είναι άκτιστες, όπως Αυτός [280]. Ο αγώνας για τις αρετές είναι αγώνας για τον Θεό. Η φιλοσοφική αντίληψη της άσκησης λέει ότι η αρετή είναι για την αρετή [281]. Δηλαδή ο φιλόσοφος απολυτοποιεί τις αρετές και υπάγεται σε απρόσωπες αρχές, αφού οι αρετές γι αυτόν δεν έχουν καμία αναφορά στον Θεό. Με αυτόν τον τρόπο όμως καταδυναστεύεται η ελευθερία του ανθρώπου, γιατί μόνο όταν ο στόχος του είναι ένα άλλο πρόσωπο οδηγείται στην ελευθερία. Μόνο τότε υπάρχει άνοιγμα του εγώ σε μία ετερότητα έξω του, όταν αναφέρεται σε άλλο πρόσωπο. Επομένως, η άσκηση των αγίων για την αρετή είναι μία προσωπική πάλη ενάντια στη

μονοκρατορία του εγώ τους, είναι ένας συνειδητός αγώνας για ξεπέρασμα του ατομισμού τους και πλατυσμό του είναι τους, ώστε να χωρεί τον Θεό και όλους τους ανθρώπους [282].

Απ' αυτό συνεπάγεται ότι η άσκηση των αγίων για τις αρετές έχει κοινωνικό χαρακτήρα, όπως κοινωνικά υπάρχει κι ο Τριαδικός Θεός [283]. Γνωρίζουν ότι ο νους τους και η θέλησή τους υπέστη διαστροφή, οπότε διεξάγουν πόλεμο κατά των εμπαθών λογισμών και επιθυμιών τους. Εδώ έγκειται και η ουσιώδης διαφορά μεταξύ των ανθρωπιστών φιλοσόφων και των χριστιανών, όσον αφορά το ρόλο του νου στην άσκηση. Οι πρώτοι δεν αναγνωρίζουν καμία διαστροφή του και υποστηρίζουν ότι αυτό είναι το εργαλείο, με το οποίο θα φτάσει ο άνθρωπος στον ορισμό της ηθικής και της αυτονομίας. Βασίζονται δηλαδή αποκλειστικά στις διανοητικές ικανότητες του ανθρώπου, φτάνοντας μάλιστα ως το σημείο να τις αποθεώνουν. Οι δεύτεροι απ' την άλλη, γνωρίζουν ότι δεν πρέπει να βασίζονται στο νου τους, διότι είναι υποταγμένος στην αμαρτία. Μιλούν για σκοτισμό του νου και η άσκησή τους βασίζεται στο να καθαρισθεί από τα εμπαθή νοήματα και να φωτισθεί με το φως του Αγίου Πνεύματος. Η αρχική αιτία του σκοτισμού του νου είναι η άγνοια του Θεού [284] εξαιτίας της φιλαυτίας. Ο άγιος λοιπόν επιτυγχάνει με την άσκηση να καταπολεμήσει την φιλαυτία του και να αγαπήσει τον Θεό και τους άλλους. Έτσι φωτίζεται ο νους του και οδηγείται στην αυτονομία.

Για να στηριχθεί ο άνθρωπος στο νου του, πρέπει πρώτα να τον απαλλάξει από την δουλεία του στις ηδονές των αισθήσεων. Ο σύγχρονος άνθρωπος θεωρεί ότι

ενεργεί αυτόνομα στον βαθμό που μπορεί να ικανοποιεί τις αισθήσεις του συνήθως στηνεμπαθή εκδοχή τους. Αυτό που καταφέρνει είναι να υποδουλώνει το νου του στις αμαρτωλές ηδονές, δηλαδή στερεί απ' το νου του την φυσική του ιδιότητα, που είναι να απολαμβάνει τις κατά φύση νοητές ηδονές [285]. Ο άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης σημειώνει ότι η αιτία που ο άνθρωπος αγωνίζεται είναι η λογική του φύση. Δεν αντέχει να βλέπει τα «αισθητήρια του σώματός του ούτως ηχημαλωτισμένα εις τα ηδονικά των αντικείμενα (και να) συναιχμαλωτίζεται μετά των αισθητηρίων και αυτός, και να γίνηται παρά την εαυτού αξίαν, δούλος ο βασιλεύς, αρχόμενος ο άρχων, υπήκοος και υποτασσόμενος, ο κατά φύσιν αυτοκράτωρ και εξουσιαστής» [286]. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι ο άγιος ασκητής δεν αρνείται την ηδονή, απλά θέλει να την απολαύσει όπως υπαγορεύει η ανθρώπινη φύση του και να βρει το νόημά της μέσα στη σχέση του με τον Θεό. Με αυτόν τον τρόπο δεν υποδουλώνεται σ' αυτές, γιατί παραμένει αφιερωμένος στον Θεό.

Επίσης, θα παρατηρούσε κάποιος ότι οι ανθρωπιστές φιλόσοφοι, ενώ επιζητούν την αυτονομία, καταφέρνουν να κλειστούν μέσα της. Η απολυτοποίηση του κτιστού ανθρώπινου νου (βλ. *Cogito ergo sum*), που προήλθε απ' το μη όν, κάνει ακατόρθωτη την επίτευξη της αληθινής και τέλειας αυτονομίας. Η τελειότητα είναι τέτοια επειδή δεν έχει τέλος. Μόνο κάτι άπειρο κι απεριόριστο μπορεί να είναι τέλειο [287], επομένως μόνο στον άγιο υπάρχει η τελειότητα, γιατί δεν απολυτοποιεί τον κτιστό εαυτό του, αλλά προσφέρει, όχι μόνο το νου του, αλλά όλο του το είναι, στον άκτιστο κι απεριόριστο Θεό, με αποτέλεσμα να γίνει κι ο ίδιος του κατά χάρη άκτιστος κι απεριόριστος. Η άσκηση του αγίου δηλαδή είναι αγώνας για τον Θεό, που σημαίνει, αγώνας για την απόλυτη και άκτιστη θεία ελευθερία.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

279. Γεωργίου Μαντζαρίδη, *Χριστιανική Ηθική Ι*, σ. 134.

280. Του ίδιου *Χριστιανική Ηθική ΙΙ*, σ. 535.

281. Πρβλ. Νικολάου Κόιου, *Επ' ελευθερία εκλήθητε*, σ. 151.

282. Κώστα Δεληκωσταντή, *Το ήθος της ελευθερίας*, σ. 48.

283. «Σημειώσαι ότι κοινωνικώς ήνωται τα της αγίας Τριάδος» Μαξίμου Ομολογητού, Σχόλια εις το περί θείων ονομάτων 2,1, PG 4, 2134A.

284. Βλ. Γεωργίου Μαντζαρίδη, Ο.π., σ. 61.

285. Νικοδήμου του Αγιορείτου, *Συμβουλευτικόν Εγχειρίδιον*, εκδ. Παναγόπουλος, Αθήνα 2001, σ. 54.

286. Ο.π.

287. Βλ. Γρηγορίου Νύσσης, Περί τελειότητος, PG 46, 285D.